

Lasten ja nuorten mielenterveys

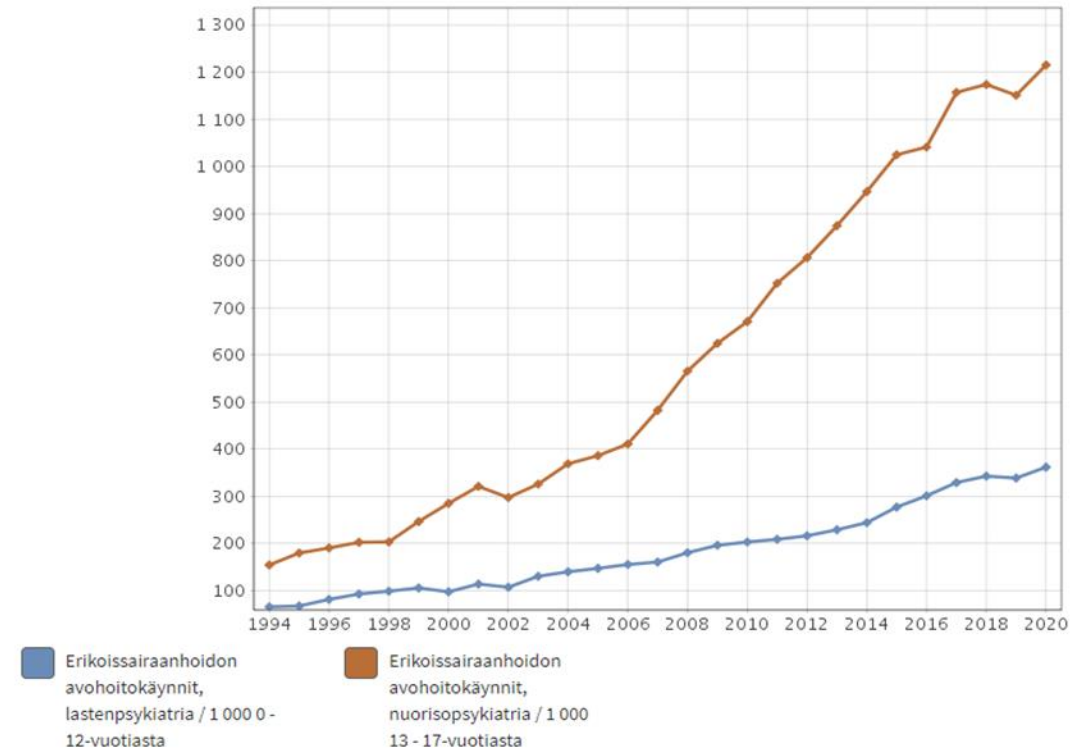
Ministeri Lindénin
pyöreä pöytä

1.6.2022

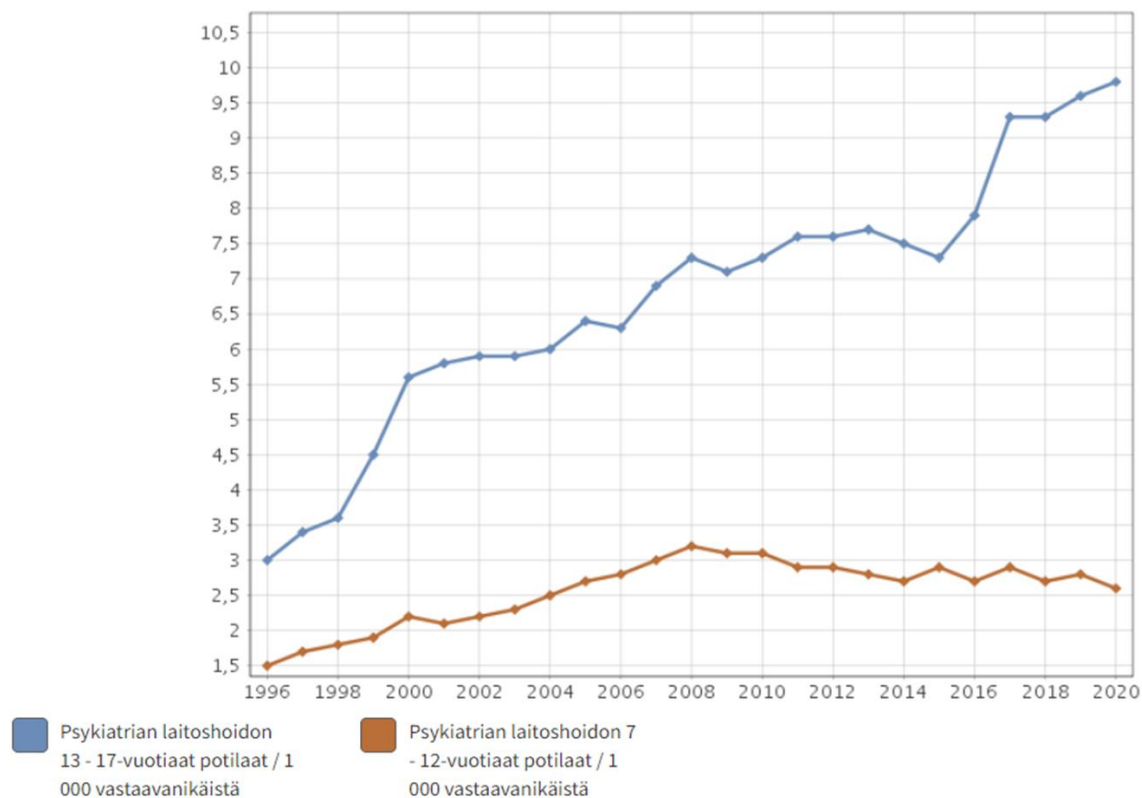

Lasten ja nuorten mielenterveyden tilannekuva

- Lasten ja nuorten psyykkinen kuormitus on lisääntynyt, samoin palvelujen tarve ja käyttö.
 - Peruspalveluiden ollessa riittämättömiä ohjautuvat tukea tarvitsevan lapset ja nuoret erikoissairaanhoidon ja lastensuojeluun.
- Erityisen voimakkaasti ovat kasvaneet 13 – 17- vuotiaiden lasten erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit ja psykiatrian laitoshoidon osastojaksot.

Lasten psykiatristen laitoshoidojaksojen määrä on kasvanut, mutta vastaavasti psykiatrisen laitoshoidon hoitopäivät ovat vähentyneet

Lähde: Sotkanet

Kuormittunut lastensuojelu (Lastensuojelu 2020 tilastoraportti)

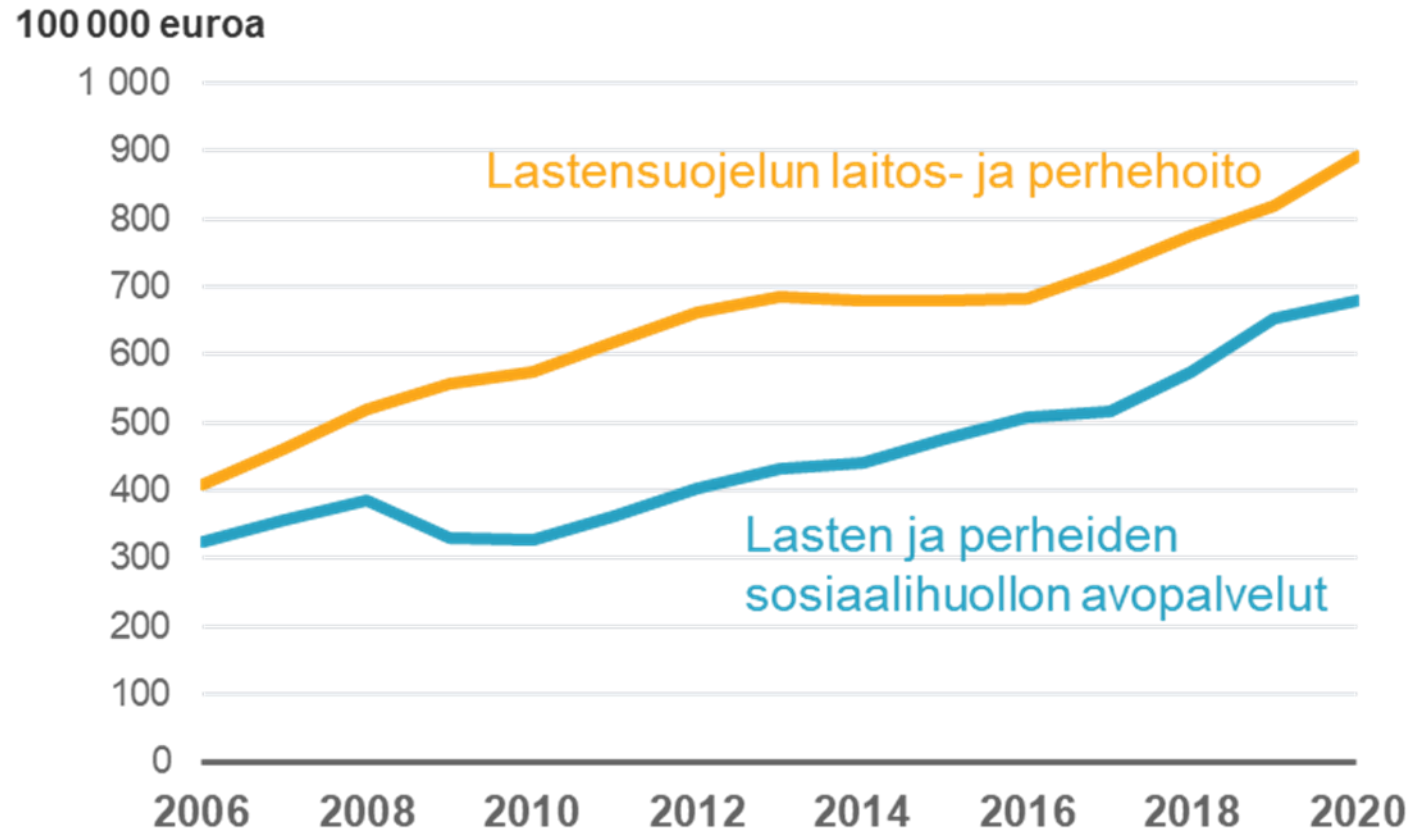

Lastensuojelun nettokäyttökustannukset ovat nousseet vuosittain. Yhtenä syynä tähän on mielenterveys- ja päihdepalvelujen riittämättömyys.

Lastensuojelu lukuina vuonna 2020:

- lastensuojeluilmoitus tehtiin 87 233 lapsesta
- lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 48 802 lasta ja nuorta
- kiireellisesti sijoitettiin 4 662 lasta
- uusia huostaanottoja tehtiin 1 688

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt lastensuojelun lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelun, jonka tavoitteena on turvata lasten hyvinvointi ja kehitys ([tiedote](#))

Lähde: THL

Palvelujärjestelmän tilanne ja kehittämistarpeet

- yhteenveto

- Perustason mielenterveyspalvelut ovat riittämättömiä, rakenteellisesti hajanaisia, ja monin paikoin yhtenäinen toiminnallinen koordinaatio palvelujen kesken puuttuu.
- Terveyskeskuksilla on lakisääteinen mielenterveyden häiriöiden hoitamisen velvoite, mutta käytännössä lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöitä hoidetaan muissa perustason palveluissa.
- **Perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa on vakava henkilöstövaje.**
- Lasten- ja nuorisopsykiatria ovat ns. pieniä erikoisaloja, esim. lastenpsykiatreja on 220 kpl ja nuorisopsykiatreja 160 kpl.

=>

- Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmän tulisi olla samanaikaisesti integroitu ja monitasoisesti porrastettu.
- Yleisemmän ja lievemmän oireilun hoito- ja tukikeinojen tulisi olla lähellä nuorten arkista elinympäristöä.
- Vaikeimpien häiriöiden hoidon tulisi olla intensiivistä ja häiriöspesifistä keskitetyissä erikoistason yksiköissä.

Palvelujen kehittäminen, mitä on tehty ja tehdään

=> Painopiste on perustason vahvistamisessa

- Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus-ohjelma: ahdistuneisuus ja masennusoireet tulossa hoidon piiriin perustasolla osana hoitoketjujen kehittämistä (12/21 hoidettu 1600 nuorta, vuosittainen tarve masennukseen ad 7000 ja ahdistuneisuuteen ad 12 000). Muut häiriöt on tarkoitus saada myöhemmin kehittämisen kohteeksi.
- LAPE-ohjelma sote-keskus –ohjelmassa (dia n:o 8)
- Koulujen ja oppilaitosten psykologien ja kuraattorien siirtyminen soteen
- Mielenterveys- ja päihdepalvelujen lainsäädännön uudistuksen keskeiset muutokset lasten ja nuorten näkökulmasta (parhaillaan lausunnoilla):
 - mielenterveyden edistäminen
 - yhteisösosiaalityö ja etsivä työ
 - monimuotoinen hoito (vietynä kotiin ja arkiympäristöihin, kuten kouluihin)
 - hoidon jatkuvuus (mm. siirtyminen aikuisten palveluihin 18-22-v.)
 - hoidon kokonaisuuden turvaaminen ja hoidon toteuttaminen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyönä (vahvistaa sote-keskus –ohjelman kehittämistyötä)
 - aluehallintoviraston alueelliset yhteistyökokoukset lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen ja -työn työnjaon kehittämiseksi.
- THL:n oppaat:
 - Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa, opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin
 - Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa, opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön
 - NEET-nuorten perusterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdepalvelut (THL:ssä valmisteilla)
- TEAS-hanke Nuorten mielenterveys- ja päihdetyö sosiaalihuollossa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinnoilla (meneillään)

Kestävän kehityksen rahoitus (RRP 2022 – 2025)

- Koronan aiheuttaman hoito-, kuntoutus-, ja palveluvelan purku - kohderyhmät
 - Kullakin hyvinvointialueella tulee kohdistaa toimenpiteitä nuorten ja nuorten aikuisten piilevien tai todettujen mielenterveys- ja päihdehäiriöiden hoitoon
 - Lisäksi alueilla voidaan toteuttaa toimenpiteitä, jotka kohdistuvat lasten mielenterveys- ja päihdehäiriöiden tunnistamiseen ja hoitoon sekä perheiden tukeen
 - Lastensuojelun asiakkaat perheineen
- Ennaltaehkäisevien palvelujen kehittäminen
 - Toimenpiteiden kohdentamista haavoittuviin ryhmiin, kuten lapsiin ja nuoriin, suositellaan
- Digitaalisten palveluiden kehittäminen
 - Oma-perhe.fi –portaalin pilotointi vuonna 2022 ja tuotantoversio 2.1.2023. Nuorten ja ammattilaisten osien kehitystyö etenee yhdessä HVA:n kanssa.

Lapsi- perhepalvelujen muutosohjelma & mielenterveys

Lapsi- ja perhepalveluja (LAPE) kehitetään osana Tulevaisuuden sote-keskus -ohjelman kokonaisuutta. Yksi alueellisen kehittämisen painopisteistä on **lasten ja nuorten matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdetyön laadun ja saatavuuden parantaminen.**

Alueiden hankesuunnitelmissa esim.:

- Nepsy -lasten/nuorten palvelukokonaisuuden kehittämistyö (12 suunnitelmassa).
- Opiskeluhuollon kokonaisuuden kehittäminen mukana (13 suunnitelmassa)
- Kasvatus-ja perheneuvonnan kehittäminen
- Päihdepalvelujen kehittäminen
- Isona tavoitteena palvelujen/palveluketjujen alueellinen selkiyttäminen ja yhdenmukaistaminen.

Lisäksi näyttöön perustuvien menetelmien käyttöönotto erityisesti lasten käytöshäiriöiden ehkäisyssä ja varhaisen tuen palveluissa, pienimuotoisesti myös nuorilla (MDFT).

Monialaisen lastensuojelun kehittäminen

- Alueellisissa osaamis- ja tukikeskus (OT) –hankkeissa kehitetään monialaista lastensuojelua; **erityisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun yhteisiä toimintamalleja ja palveluja**
- Hallitusohjelman mukaisesti viidessä alueellisissa lastensuojelun valtionavustushankkeissa ”turvataan erityistä tukea tarvitsevien moniammatilliset palvelut ja levitetään eri ammattilaisten yhteistyöhön perustuvaa tiimimallia”
 - Suuri huoli lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten pääsystä psykiatriseen hoitoon
 - Lastensuojelun ja mielenterveyspalvelujen yhdessä tekeminen on haasteellista; vaatii sitoutumista ja resursseja.

Onni-toiminta Ohjaamoissa

Ohjaamot tarjoavat kaikille nuorille tukea ja palveluja elämänhallintaan, hyvinvointiin, työllistymiseen ja koulutukseen liittyen (70 eri puolilla Suomea)

- leimaamaton, matala kynnyks, ei tarvita lähetettä, yksi "luukku" - asiakkaina paljon haastavissa tilanteissa olevia nuoria (syynä esim. riittämättömät, sirpaleiset tai olemattomat muut palvelut)
- ratkaisuna nuorten psykososiaalisen tuen tarpeisiin STM ja TEM käynnistivät Onni-hankkeen Ohjaamoissa.

Tällä hetkellä noin 30 sote-koulutettua työntekijää noin 20 Ohjaamossa, tehtävänä vahvistaa ja kehittää Ohjaamojen ja verkostojen tarjoamaa psykososiaalista tukea nuorille.

- vahvuuksiin ja ratkaisuihin keskittyvän työotteen levittäminen ja juurruttaminen (HOT, ADHD- ja jännittäjäryhmät)
- asiakastyö (yksilötyö ja ryhmät) sekä lähityönä että virtuaalisesti
- työntekijöiden (Ohjaamot ja verkostot) osaamisen lisääminen ja tukeminen esim. koulutuksin & materiaalein.

Keväällä 2021 hallitus päätti Onni- toiminnan vakinaistamisesta (2,5 milj./vuosi).

Lapsistrategian toimenpiteet

Lisätään lasten ja nuorten mielenterveystyön vaikuttavuutta kehittämistarpeiden kartoittamisella ja hyvien käytäntöjen ja osaamisen tukemisella – toteuttaja THL

Lasten ja nuorten mielenterveystyön sekä mielenterveyspalveluiden kokonaisuus on tällä hetkellä epäselvä. Lasten hyvinvoinnin edistäminen ja hyvinvoinnin eriarvoistumisen pysäyttäminen vaatii mielenterveystyön kokonaisuuden ja sosiaalihuollon toimenkuvien ja yhteistyön selkiyttämistä. Toimenpiteessä kootaan tieto siitä, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön, toimenkuviin ja resursointiin liittyviä kehittämis- ja tarkennustarpeita palveluissa nousee esiin, ja tuetaan hyvien käytäntöjen käyttöönottoa ja osaamisen ylläpitoa tulevilla hyvinvointialueilla.

Laaditaan toimintasuunnitelma päihteillä oireilevien lasten ja nuorten tukemiseksi

Päihdehaitat kasautuvat entistä selkeämmin pienelle osalle lapsia ja nuoria, ja lasten ja nuorten päihdepalvelut on järjestetty valtakunnallisesti hyvin hajanaisesti. Systemaattiset, lapsilähtöiset tuki- ja kuntoutuspolut vakavasti päihteillä oireileville lapsille ja nuorille puuttuvat usein kokonaan. Uudistetun päihdestrategian linjaukset tulee ulottaa mahdollisimman vaikuttavasti lasten ja nuorten tukemiseen, jotta päihteillä oireilevien lasten ja nuorten oikeus tarvitsemaansa tukeen toteutuu laadukkaasti, systemaattisesti ja alueellisesti tasa-arvoisesti.

Mielenterveysstrategian 2020-2030 suosituksia

Mielenterveys pääomana

- Lisätään mielenterveysosaamista ja -taitoja varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa sekä erilaisin hankkein että opetussuunnitelmia kehittämällä.

Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa

- 9 suositusta, jotka liittyvät lapsi- ja perhepolitiikkaan: perheiden käytännöllinen apu, lapsiperheköyhyys, perhe-etuudet; kehitysvaiheen mukainen tuki lähiympäristöissä; mielenterveystaidot; perheystävällinen työelämä; eri hallinnonalojen yhteisymmärrys hyvää mielenterveyttä tukevasta kasvuympäristöstä; harrastukset; myönteinen liittyminen ikätovereihin; palveluiden voimavarat; kuormitusta kokevien tukeminen

Ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut

- Yliopistosairaaloiden sairaanhoitopiirit ja lasten ja nuorten vaativimpien palveluiden osaamiskeskukset koordinoivat näyttöön perustuvan hoidon saatavuutta ja levittävät näyttöön perustuvia psykososiaalisia hoitoja ja interventiota koordinoitussa yhteistyössä alueittain siten, että myös haja-asutusalueiden tarpeet otetaan huomioon.
- Parannetaan sosiaalihuollon edellytyksiä tarjota oikea-aikaisesti mielenterveyttä tukevia sosiaalipalveluja, kuten perhetyötä, kotipalvelua jne.
- Kootaan ja otetaan käyttöön eri ympäristöissä, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa, työpaikoilla ja tuetussa asumisessa toteutettavia tutkimuksella hyviksi havaittuja toimintamalleja.

Julkaisuja lasten ja nuorten päihdepalveluista

- Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa: Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-722-0>
- Mielenterveys- ja päihdetyö opiskeluterveydenhuollossa: Palvelut, menetelmät ja yhteistyö <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-676-6>
- Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa: Opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-547-6>
- Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-357-1>
- Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-569-8>
- Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot - vanhemmat, lapset ja alkoholi <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-738-1>
- Riippuvuus perheessä <https://kauppa.gaudeamus.fi/sivu/tuote/riippuvuus-perheessa/3841078>
- ks. myös verkkosivu <https://kasvuntuki.fi/>
- Polkuja päihdepalveluihin – selvitys (<https://www.paihdeasiamies.fi/wp-content/uploads/2022/04/polkuja-paihdepalveluihin.pdf>)
- Päihteitä käyttävä nuori (<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2022/2/duo16657>)

Kiitos!